

Irmagrunden

TAK 1712 Bygherrerapport om en arkæologiske udgravning foretaget i Rødovre

Af Susan Pallesen, arkæolog, Kroppedal Museum

Kroppedal Museum besøgte i vinteren 2015 Irmagrunden i Rødovre, hvor man var begyndt at etablere vejforløb forud for en byggemodning. Museet kunne ved besøget se flere oldtidsspor i råjorden og samtidig dukkede der en flintskraber op – et fladt og rundet stykke flint, hvis skarpe kant er fjernet, så det er velegnet til at skrabe bl.a. skind rene. Flintskraberne har været anvendt i sten- og bronzealderen.

Museet kontaktede bygherre, ELF Development A/S, og man aftalte at stoppe byggeriet, så museet kunne lave en forundersøgelse på området. Efterfølgende kontaktede Kroppedal Museum også Eurodan-huse A/S, der også har et byggefelt på Irmagrunden, og fortalte om den øgede risiko for oldtidsspor på arealet og også her blev det aftalt, at der skulle laves en arkæologisk forundersøgelse.

Kroppedals ansvarsområde

Kort med placering af Irmagrunden

Den arkæologiske forundersøgelse har til formål at afdække, hvorvidt der findes oldtidsspor af væsentlig interesse på et areal inden et anlægsarbejde går i gang. Såfremt der dukker væsentlige oldtidsspor op, kan det være nødvendigt at foretage en egentlig udgravning.

En egentlig udgravning er en grundigere undersøgelse af udvalgte oldtidsspor og har til formål at dokumentere fortidsminder så omhyggeligt som overhovedet muligt, og i den proces ødelægger arkæologerne faktisk det de udgraver. Man kan kalde det en "kontrolleret" ødelæggelse sat i værk for at undgå at fortidsminderne bliver ødelagt ved et uheld under et anlægsarbejde.

I vinteren 2015 og foråret 2016 foretog Kroppedal Museum først en arkæologisk forundersøgelse og efterfølgende egentlig udgravning på Irmagrunden. Undervejs blev undersøgelseerne hårdt ramt af vintervejret.

Forundersøgelsen og den egentlige udgravning, der foregik fra november 2015 til maj 2016 var hårdt ramt af vand, hvilket gjorde den arkæologiske registrering temmelig udfordrende i perioder.

Den egentlige udgravning ved Irmagrunden afdækkede i alt otte treskibede langhuse og to kortere rester af hegnsforløb fra yngre bronzealder og jernalderen samt en række affaldshuller med spor efter datidens aktiviteter. Yngre bronzealder og jernalder er en lang periode der strækker sig over 1850 år (1100 f. Kr. til 750 e. Kr.) og det er ikke igennem hele perioden, at området har været bebygget. Nedenfor gennemgås udviklingen nærmere.

År f./e. Kristus

Resultater fra udgravning

2000

Historisk tid

1000

Vikingetid

Jernalder
500 f. Kr.-850 e. Kr.

Germansk Jernalder - Ét treskibet langhus

0

Førromersk Jernalder - Fire treskibede langhus

Bronzealder
1800-500 f. Kr.

Yngre Bronzealder - to treskibede langhuse

1000

2000

Bondestenalder
4000-1800 f. Kr.

3000

4000

Resultater fra udgravningen

I alt blev cirka 38.000 m² arkæologisk forundersøgt. I forundersøgelsen dukkede der enkeltliggende hustomter op fra den ældre del af jernalderen. På den sydlige del af området lå husene tættere og mere koncentreret og derfor var det her nødvendigt at lave en egentlig udgravning, der kom til at dække et areal på 3.300 m².

Der blev udgravet otte huskonstruktioner i form af tre-skibede langhuse, hvoraf det var muligt at datere de syv nærmere, mens det ottende hus kun kan bestemmes til at være bygget på et tidspunkt i jernalderen.

De arkæologiske fund af treskibede langhuse består af to parallelle rækker af stolper, der står parvis ned gennem husets midterlinje. Der er ikke bevarede dele af selve stolperne tilbage i et hus fra oldtiden, men sporet efter den nedgravning der er blevet lavet til stolpen aftegner sig typisk som en cirkulær plet på mellem ca. 20 og 50 cm i diameter. I nedgravningen til stolpen kan det indimellem iagttages, hvor selve træstolpen har stået. Stolperne har båret tagkonstruktionen og er ofte det eneste der er bevaret af selve huskonstruktionen. I heldigere tilfælde er der også bevarede spor efter nedgravede stolper til et vægforløb, så det er muligt at sige mere om husets dimensioner. Langhusene er dateret ved blandt andet at vurdere den indbyrdes placering af de tagbærende stolper i selve huskonstruktionen. I nogle tilfælde er det muligt at bruge kulstof 14 til at datere husene (og andre spor fra oldtiden), hvis der er fundet (forkullet) organisk materiale i det materiale der er røget ned i hullet, når selve stolpen enten er hevet op eller rådnet op.

Huse fra yngre bronzealder

På den sydlige del af området dukkede der to huse op som antageligt er fra yngre bronzealder (1100-500 f. Kr.). Husene er væsentligt bredere og forholdsmæssigt kortere end huse fra jernalderen. Under udgravningen blev der taget jordprøver fra stolpehullerne, som skal anvendes til makrofossilanalyse, det vil sige analyser af korn og frø. Disse korn og frø kan, udover at fortælle noget om hvad der blev dyrket på markerne, også bruges til at lave kulstof 14 analyse. Analyserne er ikke færdige i skrivende stund.

Huse fra førromersk jernalder

Spredt over hele området dukkede der fire gårde op fra førromersk jernalder (500-1 f. Kr.). Gårdene bestod i tre tilfælde af et enkelt langhus der har været anvendt som beboelseshus, mens den sidste gård bestod af et beboelseshus og en mindre økonomibygning.

Gårdene har ikke nødvendigvis ligget på arealet samtidig. Et enkelt hus antages at have haft en levetid mellem 30-50 år før de jordgravede stolper var rådnet op. Herefter var det nødvendigt at udskifte stolperne eller bygge et nyt hus. De fire gårde fra førromersk jernalder (og de to fra yngre bronzealder) kan i den forbindelse i virkeligheden være 1-2 gårde der er flyttet rundt i landskabet gennem 150-300 år.

De jordgravede stolper i hustomten, der aftegner sig som mørke nedgravninger mod den lysere råjord, er her markeret med landmålerstokke i hus 6, der skal dateres til førromersk jernalder.

Hus fra germansk jernalder

På den sydligste del af området blev der fundet et tre-skibet langhus fra en gård der kan dateres til 6.-8. årh. e. Kr. Huset lå helt op til den sydlige udgravningsgrænse og det kan ikke siges om der har været flere huse der har hørt med til gården. De kan sagtens have ligget der, hvor Fjeldhammervej løber i dag.

Andre oldtidsspor

På en lokalitet hvor der findes hustomter dukker der vanligtvis også andre spor op efter bopladsens aktiviteter, herunder blandt andet affaldshuller, brønde og jordovne.

På Irmagrunden dukkede der i alt 30 jordovne op. Jordovnene står tilbage som nedgravninger fyldt med trækul og ildpåvirkede sten. Affaldshullerne har været materialetagnings-gruber (større nedgravninger), som er blevet gravet for at skaffe ler eller sand til byggeriet og keramikproduktionen. Herefter er hullet blevet fyldt op med bopladsens affald såsom dyrekogler, ødelagt husgerråd og trækul fra oprydning i ildstedet.

En brønd registreres efter at halvdelen af anlægget er fjernet, så det i profilen er muligt at se bred og dyb den er og om der eventuelt er genstande i bunden.

Genstande som keramik og faunale knogler er typiske fund på en boplads. De faunale knogler fortæller noget om, hvilke dyr man har holdt og spist. Lerkarrene kan fortælle noget om madproduktionen og kan samtidig, ved at vurdere form og udsmykning på karrene, bruges til en datering af selve pladsen.

På Irmagrunden er der kun fundet et lille faunalt knoglemateriale, men de hyppigst forekommende husdyr der kendes fra jernalderens bopladser, ser ud til at være repræsenteret, nemlig ko, får/ged og svin.

Det keramiske materiale er også begrænset og relativt fragmenteret. Det er dog muligt at identificere flere store forrådskar som har, som navnet antyder, været anvendt til opbevaring af indsamlede madvarer. Flere af forrådskarrene har været beklaskede. Beklaskning er en proces, hvor karret, efter at været formet, er påført en grov vælling af grusblandet ler på ydersiden af hele eller dele af karsiden. Grunden til beklaskningen er muligvis, at få bedre greb om karret, når det skulle flyttes. En anden forklaring er, at den porøse overflade som karret får af beklaskningen giver karret en større overflade og at det, når man gør karrets yderside våd, giver en større fordampning, der afkøler indholdet. De beklaskede kar kendes især fra yngre bronzealder (1100-500 f. Kr.) og fra førromersk jernalder (500-1 f. Kr.). Derudover er der også fundet enkelte dele af nogle af de kogekar, som har været anvendt på ildstedet. På enkelte af skårene er der sågar fastbrændte madrester fra et, måske knap så vellykket, måltid.

Sammenfatning

Udgravningen ved TAK1712 har givet et ellers sjældent indblik i Rødovres oldtid. Rødovre blev ellers tidligt udbygget og der er i dag kun få områder tilbage, hvor man kan gøre sig forhåbninger om at fange enkelte glimt af forhistorien. Udgravningen ved Irmagrunden har derfor givet et lille men væsentligt indblik i den bebyggelse der har været i yngre bronzealder og førromersk jernalder.

Fakta om udgravningen

Kroppedal Museums journalnummer:

TAK 1712

Slots- og Kulturstyrelsens j.nr:

15/00331

Sted- og lokalitetsnummer:

020308 – 20

Sted:

Irmagunden, Rødovre sogn, Smørum herred, Københavns amt.

Medarbejdere fra Kroppedal Museum:

Museumsinspektør Mads Drevs Dyhrfeld-Johnsen (ansvarlig leder), museumsinspektør Lotte Sparrevohn, stud. mag. Rasmus Mathiesen, stud.mag. Gitte Lambertsen Hjortlund, stud.mag. Dan Rasmus Winther og museumsinspektør Jonas Sigurdsson (GPS-opmåling).

Entreprenør:

I forbindelse med en del af forundersøgelsen stillede bygherre, Elf Development A/S, materiel til rådighed. I den resterende del af perioden anvendtes A.M. Entreprenør.

Naturvidenskabelige undersøgelser: Foretaget af afdeling for Konservering og Naturvidenskab på Moesgård Museum (FHM 4296/1520) og af AMS 14C Dateringscenteret, Aarhus Universitet (nu Aarhus AMS Center).